

reportage.

Vlaamse drukte op het jaarlijkse festival van Philippe Herreweghe in Toscane

‘Bijna zou
je gelovig
worden.
Bijna, hè’

© JULES AUGUST

Over de rug rolt een zweetdruppel, over de wang een traan. Het is zondag in Pienza, en Collegium Vocale ontroert. 'Een subliem mooie droefenis', zegt iemand. Met zijn Accademia delle Crete Senesi zorgde dirigent Philippe Herreweghe (69) deze week weer voor een Vlaamse verhuizing naar Toscane.

RIK VAN PUYMBROECK

Voor de dikke deur van de San Francesco-kerk in Asciano stopt een tiener op z'n Vespa. Er waaien piano-klinken van Jan Michiels naar buiten, binnen zitten 120 mensen. "En allicht een Pokémon", vermoedt Sophie Cocquyt. "Deze week zat er al een. Plots kwamen twee jonge gasten de kerk binnen, turend op hun smartphone." De Vespa rijdt weg: pas na de 'Barcarolla' van Béla Bartók kan hij de San Francesco binnen.

Asciano ligt in de Crete Senesi, een streek vol wonderbaarlijke dorpjes. Luister naar de namen. Trequanda. Montisi. San Giovanni d'Asso. Buonconvento. Concertzalen hebben ze er niet – het is de droom van dirigent Philippe Herreweghe dat daar ooit nog te verwezenlijken – maar kerkjes zijn er genoeg. En als je op zondagavond, rond 19 uur, het grindpad naar Sant'Anna in Camprena bij Pienza volgt, begin je al bijna in de mystiek te geloven. Zelfs religieus te worden?

"Als je 70 wordt, ga je je sowieso vragen stellen", zegt Arthur Goethals. "En die vragen, dát is al een deel religie. Zelfs als je gezond bent. Vroeger las ik boeken over marketing en communicatie. Nu lees ik de biografie van Nelson Mandela." En vroeger was hij CEO van Delhaize, nu zit hij op het muurtje dat het binnenpleintje voor dit unieke kerkje afbakent. Achter zijn rug dat glooiende landschap. "Ouder worden, is niet moeilijker. Ik geniet ervan."

Klassiek, klein en ingetogen

Ook vorig jaar was Arthur Goethals hier, voor het eerst, op een van die avonden die al sinds vijftien jaar een Vlaamse week in de Crete Senesi vormen. Het concept is eenvoudig. Een week lang worden zes avond- en drie middagconcerten gegeven. Met wisselende bezetting. Klassiek is de muziek, klein en ingetogen, je zult hier geen blazers vinden. Er wordt gezongen. Op cello's en een Stradivarius gestreken. En in de drie kerkjes heeft Sophie Cocquyt, die voor Herreweghe de organisatie van deze Accademia delle Crete Senesi doet, voor piano's gezorgd. "Een ongelooflijk geluk is het dat Bruce Kennedy in Montisi, dat is hier vlakbij, oude klavecimbels en een Blüthnerpiano heeft. →

BIO

Philippe Herreweghe

- ◆ 2 mei 1947, Gent
- ◆ studeert aan het Conservatorium Gent, daarna psychiatrie aan de UG
- ◆ begint te dirigeren en richt in 1970 het kamerkoor Collegium Vocale Gent op
- ◆ 1982-2002: artistiek directeur Festival de Saintes
- ◆ richt meerdere ensembles en orkesten op
- ◆ alom bewonderd als Bach-uitvoerder
- ◆ hoofddirigent deFilharmonie, gastdirigent van o.a. Concertgebouw-orkest Amsterdam
- ◆ in 2000 geslagen tot ridder door Albert II
- ◆ artistiek directeur van het jaarlijkse festival Accademia delle Crete Senesi

Maar moderne piano's moet je in de streek verder zoeken. En ze in de kerkjes binnenkrijgen", zegt ze.

Vanavond opent Herreweghes Collegium Vocale met vier vrouwen en zes mannen in het koor, maar zélf zit de 69-jarige dirigent achteraan in de kerk. Zich verbazend over hoe moeilijk verstaanbaar de toespraak van voorzitter Paul Dujardin door de boxen galmt, zich gelukkig prijzend dat muziek en zang geen versterking nodig hebben.

"De klank in deze Sant'Anna is magisch", zegt hij een dag later. "Ideaal voor de *Via Crucis* van Liszt." Van hier ziet hij ook wat we voor de middag al zagen. Voor het Collegium Vocale staat een piano, de grijze man die met z'n rug naar het schip van de kerk zit, speelt en zal nu en dan eens met z'n linkerhand zwaaien. Het is Reinbert de Leeuw. Hij is 78, heeft Wikipedia-pagina's in vijf talen en was twee jaar geleden te gast bij *Zomergasten*: zo groot is de kleine mijnheer die op de middag, na de eerste repetitie met het koor, een zelfgerolde sigaret rookt buiten de kerk. De zangers en zangeressen, op slippers en in T-shirt, smeren de keel met een stukje meloen.

Onzichtbaar zorgt productieleider Peter Van den Borre voor alles. "Mensen van de Evangelische Omroep zeggen dat je moet geloven om deze religieuze muziek te appreciëren", zegt De Leeuw. "Wel, ik kan je verzekeren: ik ben nooit van mijn geloof gevallen, want ik ben nooit gelovig geweest, maar het is onzin. Ook de *Mattheüs-passie* heb ik zeker vijf keer gedaan. Het verhaal is zo universeel. Ook die *Via Crucis* van Liszt. Je moet niet religieus zijn om dat te begrijpen."

Zelfs een leek denkt bij Liszt: vrolijk, snel, virtuoze salonmuziek. Lalala. "Ideaal voor de Koningin Elisabethwedstrijd", zegt Philippe Herreweghe. "Maar op het einde van zijn leven verinnerlijkte hij, kreeg een afkeer van die circusmuziek en toen kwam de beste Liszt." Dat vindt ook Reinbert de Leeuw. "Deze muziek heeft hij in Italië geschreven, het hoort hier dus ook uitgevoerd te worden. Maar toen hij ze schreef, wilde niemand ervan weten. Hij was een popster, mensen vielen in zwijm voor hem. Maar toen hij dit schreef, was zelfs Wagner razend. 'Zorg dat je vader ermee ophoudt', zei hij aan de zoon van Liszt. Pas in 1929 werd het voor het eerst opgenomen." Hij zal het vanavond spelen. Hij doet het zonder dirigent, "de piano is de dirigent", en het koor moet de tekst uit het hoofd zingen.

Gentse connecties

Uren later wordt een eerste glasgordijn over het licht van de dag geschoven en Italiaanse vrijwilligers loodsen je naar een parkeerplaats tussen olijfbomen. De laatste stappen over het grind zet je zelf en mensen begroeten elkaar. Oud-premier Verhofstadt komt naar zijn vrouw Dominique luisteren, zij zal meezingen. Schrijver Erwin Mortier is er. De Oost-Vlaamse gouverneur Jan Briers. Ex-minister Wivina Demeester. Nogal wat mensen die elkaar kennen van Gent. Kussen op de wangen. Grappig: drie mannen met bermuda. Er is witte en rode wijn uit de streek en er is Vedett uit onze streken.

Net op dit moment moet in Brussel het Koning Boudewijnstadion vollopen voor Beyoncé en hier zijn 380 mensen, toch vooral Vlamingen, gekomen om zo meteen de Nederlandse violiste Vera

► Herreweghe: 'Dit festival krijgt geen subsidies en dat willen we ook niet. Al die topmuzikanten komen voor een habbekrats en we betalen hun reis en verblijf.'

© JULES AUGUST

‘Ik probeer ook jonge mensen naar klassieke concerten te trekken. Jongeren zijn veelvraten. Ze kunnen van Adèle houden én van Bach’

SOPHIE COCQUYT
ORGANISATIE ACCADEMIA

Beths op haar Stradivarius uit 1727 te horen spelen. Reinbert de Leeuw zal haar begeleiden. Na de pauze dan de *Via Crucis* van Liszt. Zijn die 380 mensen allemaal melomanen? Of vliegen ze vooral naar hier om te netwerken? "Dat denk ik niet", zegt Arthur Goethals, nog wel altijd de voorzitter van de Pro Basketball League. "Hier zijn enkele mensen die ik ken uit de bedrijfswereld, maar hier zoeken we vooral naar genieten. In een conviviale omgeving die je in België niet vindt."

Goethals is 70, wij bijna 50, de gemiddelde leeftijd zal daarrond draaien. Al trekt de 3-jarige Louise die met één ruk ferm naar beneden en daarmee valt ze op. Haar mama Vanessa Desmet is pr-manager van Port of Ghent en daar ook verantwoordelijk voor sponsoring van kunst en cultuur. Zo kwam ze hier, gecombineerd met een weekje vakantie samen met haar partner Dick Gilhuis. Ze gaan drie concerten bijwonen. "Als kind luisterden we op zondag naar klassieke muziek", zegt Vanessa en dat herkent Dick. Misschien herkent iedereen dat zelfs: zondag was klassiek. "Natuurlijk valt het op dat het publiek ouder is", zegt Dick, zelf 51. "Ik heb drie dochters en die keken toen ze nog kleiner waren vaak naar

Barbie-films. En in elke *Barbie*-film zit één groot klassiek werk. Als we dan nu iets op de radio horen, zeggen ze vaak: 'Komt uit die film, pap.'"

Is misschien een idee, zegt Vanessa. "Trek de jeugd aan door te beginnen met stukken die herkenbaar zijn. Zoals uit *Barbie*. Zo kun je ze meetrekken. Het probleem is dat ouderen klassieke muziek promoten, terwijl wij niet weten hoe je die jongeren moeten aanspreken."

Jezus aan het kruis wordt, terwijl Beths en De Leeuw spelen, verlicht door de zon die door een rond venstertje de kerk binnenkomt. Onmerkbaar verschuift de bol van licht gloedvol over het schilderij, tot ze verdwijnt: *La Notte* klinkt en is daar, net voor de pauze. Deze middag zat Collegium-alto Cécile Pilorger met tranen in het hart naar de repetitie te luisteren, straks gaat ze zingen, dat zal toch zonder krop in de keel moeten.

Zomaar een vraag tussendoor: waarom hoest iedereen pas in pauzes tussen stukjes? Alsof die kriebel in de keel ademloos mee zit te luisteren en zich pas realiseert te leven als de muziek stil valt. Snuiten, niezen, hoesten: dán. Alleen Wim Mertens komt als ringtone even tussen Liszt meespelen, altijd vergeet wel iemand zijn telefoon uit te zetten.

Ogen vallen dicht in deel twee. Bij een wat oudere vrouw, bij de zoon van Jens Van Durme die bij Collegium Vocale de artistieke planning doet, bij Louise. Maar als de laatste noot gespeeld is, het applaus wegsterft en iedereen zijn weg zoekt naar de kloostertuin, wacht een scène van een oude Italiaanse film. Aan lange tafels mogen we aanschuiven voor rode wijn, Italiaanse charcuterie, vitello tonato, pasta. En voor verhalen met de buurvrouw die je tot daarnet niet kende. Over de zoektocht naar een plekje in deze regio. Over een oude stal die een paleisje werd in Trequanda. Over hoe controles in Asciano strenger zijn dan in buurdorp Trequanda.

'Elitair? Onzin'

Het is warm gebleven en echt nacht geworden, en bij het ontbijt zegt Joost Maegerman van de Filharmonie dat zij alvast in Antwerpen grote inspanningen doen om jongeren naar klassieke muziek te trekken. "Via het opMaatorkest richten we ons op vijf concentratiescholen", zegt de 37-jarige intendant, tot vorig jaar nog zelf contrabassist. "Ze krijgen wekelijks instrumentles en op het einde van het jaar loopt de Roma twee keer vol voor hun concert. In die zaal zitten dan andere klassen en zo proberen we die mee te krijgen."

Ze moeten dat niet doen bij de Filharmonie. "Maar ik las eergisteren nog een artikel waarin stond dat het deeltijds kunstonderwijs elitair is. Dat is onzin. Maar waar wij vroeger op school nog leerden zingen en voor de klas een onderwijzer stond die gitaar speelde, voel je dat het gewone dagonderwijs onder druk staat. Dan is het evident dat wij kinderen opzoeken."

Maegerman is hier omdat straks enkele solisten van de Filharmonie in de San Francesco spelen. Een stuk of drie: "We zijn met 80 musici. Als in november de Koningin Elisabethzaal in Antwerpen heropent na drie jaar verbouwing worden wij het orkest in residentie, maar hier moet het kleiner. Deze Accademia is ideaal om kamermuziek te spelen."

Waarom dirigeert Philippe Herreweghe deze week zelf maar één keer? Daarop geeft hij zelf het antwoord. "Je zou daar prozaïsch kunnen op antwoorden, maar eigenlijk is het een puur financiële reden", zegt hij. "Dit festival krijgt geen subsidies en dat willen we ook niet. We zijn totaal afhankelijk van sponsoring. Al die topmuzikanten komen voor een habbekrats en we betalen hun reis en verblijf. Reken uit: één persoon kost makkelijk 200 euro per dag. Zelf doe ik dat natuurlijk gratis, ik steek er geld van mezelf in. Maar als ik dirigeer, is dat meteen voor een groot koor. En als we dan twintig extra mensen moeten laten komen, maal 200 euro per dag..."

In 2017 wordt Philippe Herreweghe 70 en zou Monteverdi 450 worden. Daarmee geeft Sophie Cocquyt een primeur: "Volgend jaar staat het festival volledig in het teken van Monteverdi. In het slotconcert zal het Collegium de *Mariavespers* zingen. En misschien voeren we dan ook wel de droom van Philippe uit. Hij vraagt zich al langer af of we de middagconcerten niet beter laten vallen en in de plaats middernachtconcerten geven."

Een blik in het schema dat Sophie Cocquyt opmaakte onder de titel '*Individual travels in chronology*' toont dat ze makkelijk honderd vluchten moest boeken, plus vervoer van en naar de luchthavens van Rome, Firenze en Pisa. →

► Nog even geduld voor de kerk van Sant'Anna in Camprena.

Graag flexibel: “Zaterdag zou Alain Planès (*Franse pianist, red.*) vanuit Parijs naar Firenze vliegen. Maar Air France staakte en ik nam geen risico: ik herboekte hem naar Vueling. Daarmee zou hij normaal om 20.30u in Firenze moeten zijn. Wel, die man was daar zondagochtend om 8 uur. De hele nacht werd die vlucht telkens met een uur uitgesteld. Een goeie tactiek: als ze metéén hadden gezegd dat ze pas ‘s morgens zouden vliegen, moesten ze voor honderden mensen een hotel boeken. Alain heeft de hele nacht op de luchthaven doorgebracht. Die man is 78. Normaal zou hij zondag repeteren, maar dat heeft hij toch niet gedaan.”

Zaadjes planten

Sophie vertelt dat terwijl binnen in de San Francesco Jan Michiels, Nele Delafonteyne en Lianne Soeterbroek van de Filharmonie spelen. Terwijl er dus iemand tevergeefs een Pokémon komt zoeken en terwijl drie vrijwilligsters Eline, Elien en Camille meeluisteren. Cocquyt werkt voltijs voor NTGent, dit is al vijf jaar haar vakantie: de organisatie van de Accademia delle Crete Senesi.

Ze doet dat met vijftien vrijwilligers, waarin ze zichzelf herkent. “Als jong meisje sukkelde ik met de gezondheid, ik kon absoluut niet tegen sigarettenrook en dus op café gaan was geen optie. Naar klassieke concerten kon ik wél en zo ontdekte ik dat. Al herinner ik me als twaalfjarige ook nog de *Mattheüs*passie en de pijnlijke banken in de Sint-Baafskathedraal. Maar ook de emotie herinner ik me. ‘Wir setzen uns mit Tränen nieder’, die zin zit van toen in mij gebrand. Ik ben later als vrijwilliger bij het Festival van Vlaanderen gaan werken en zo in deze sector gebleven.”

Camille Bourgeois luistert mee. Ze is 23, studeerde taal- en letterkunde, straks gaat ze doctoreren over de documentaire cinema van de Chinese regisseur Wang Bing. Eerlijk: die kennen we niet. “Hij is *upcoming*”, zegt Camille. “Ik vind hem fantastisch. Hij vertelt verhalen van individuele mensen zonder aan politiek te willen doen, maar zo toont hij China toch. *Til Madness Do Us Part* zag ik ooit in Cinematek, een film van vier uur. (*lacht*) En dat is dan nog een van zijn kortste! Dankzij hem heb ik een nieuwe tijd leren ervaren.”

Dat klinkt straf, maar misschien zat Camille hier anders nooit en zou ze mee naar die Pokémon zoeken. “Mijn ouders namen me mee naar klassieke concerten, bijvoorbeeld naar Marco Beasley. Een heel grappige zanger, die ik soms tof vond, maar soms ook niet. En nu?” Ze denkt na. “Af en toe ga ik. Een keer of twee per jaar?”

Dat doet Sophie glimlachen, maar het is wel de

weg, zegt ze. “Dat probeer ik te realiseren. Jongeren zijn veelvrat. Ze kunnen van Adèle houden én van Bach. Als die vijftien vrijwilligers van hier straks naar huis gaan en hun leeftijdsgenoten vertellen over wat ze tijdens die concerten meemaken, gaan die misschien ook eens naar klassieke muziek luisteren. Zo plant ik zaadjes.”

Het wordt weer avond en aan hoge receptietafels keuzen dames en heren terwijl ze een stokbroodje eten, een olijf, wat salami. Een mevrouw valt op met een lange vest van voile en de hele wereldkaart erop. Afrika op haar derrièr. En ongemerkt loopt een man met een plastic zak en in sjofel hemdje naar de zijdeur van de kerk. Het is Alain Planès, in die zak zitten z'n partituren van Beethoven, Stravinsky en Shostakovich.

“Beethoven speel ik voor het publiek, Stravinsky voor Philippe en Shostakovich voor iedereen”, zei hij op de middag. Naast hem zal een ‘blaadjesdraaier’ zitten, die over de middag nog gezocht moest worden, en na 26 minuten zal het eerste applaus klinken, voor het eerst gehoeft worden en dan al luid ‘bravo!’ geroepen worden.

Geld en moeite

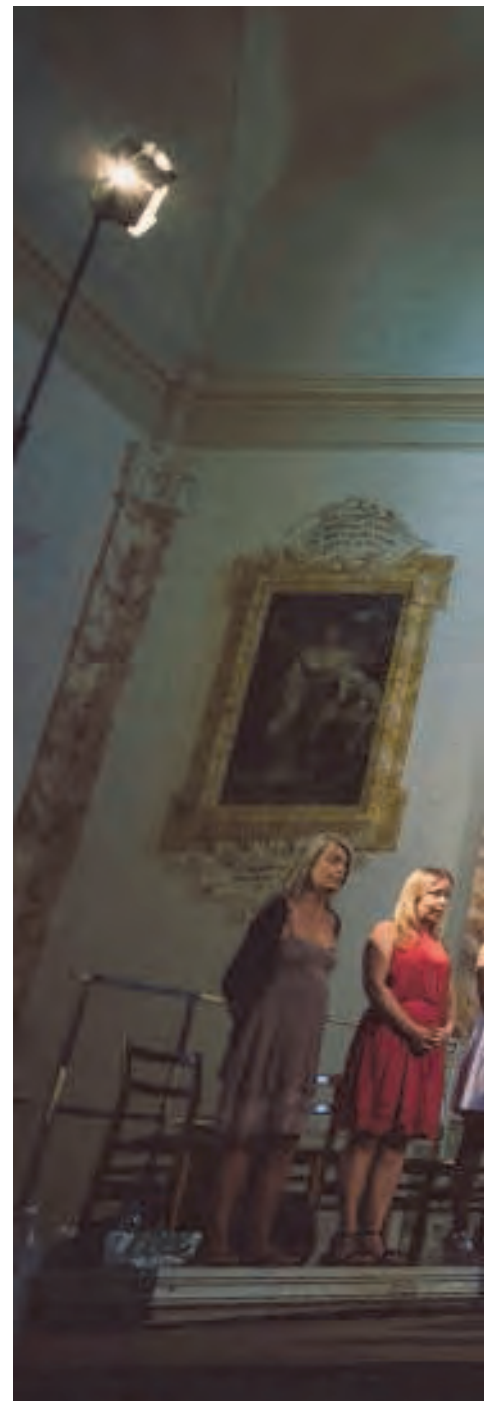
Plots is dit een gedachte: waarom komen een paar honderd Vlamingen – al zouden er vanavond ook wat Polen, een paar Amerikanen en de burgemeester van Asciano met wat gasten zijn – naar Toscane gevlogen om dit mee te maken? Dit kost geld en moeite. Sommigen combineren het met een reis. Of komen omdat ze in de buurt zijn. Anderen komen speciaal. Betekent dat dan toch dat kunst en cultuur leven? En dat besparen daarop geen goed idee is? Vraag het aan iedereen en iedereen knikt: “In Polen speelden we onlangs in drie gloednieuwe concertzalen, daar zat een gemengd en jong publiek, waarom zou dat bij ons niet kunnen?”, vraagt Bert Schreurs, directeur van het Collegium Vocale zich af.

Ook vanavond is de politiek er. We zien Karel De Gucht, we vragen het aan Wivina Demeester. Nooit was ze Minister van Cultuur. “Spijtig? Mja. Zoals ik ook wel graag Minister van Ontwikkelingssamenwerking was geweest. Maar ik troost me dat ik als minister van Financiën en Begroting toch budgetten in de juiste richting kon sturen.”

Maar dus die vraag. “Ik denk dat elke minister dit bad inderdaad eens zou moeten meemaken, want dit brengt alles tot de essentie terug”, zegt de gewezen politica, nog altijd actief in onder meer de Filharmonie en de Singel. “Ook toen ik nog in de politiek zat, probeerde ik tijd vrij te maken voor cul-

tuur. Dat kwam van vroeger. Mijn oudste herinneringen gaan terug naar reizen waarop we Romaanse kerken bezochten. Dat verstillde me en dat doet het nog altijd. Ik zal sterven met de kunst.”

De politiek ligt achter de rug, dat mevrouw Demeester hier is, is een pure vakantiezaak. Samen met haar man Paul en hun zoon Steven zal ze elke avond komen luisteren. “Steven werkt in een beschutte werkplaats, maar in kunst en cultuur vindt hij grote ontspanning. Toen hij 18 was, namen we hem eens mee naar de opera en sindsdien nemen we hem in het weekend vaak mee. Hij houdt veel van a capella. Is dat omdat dat begrijpelijker is? Ik weet het niet. Hij zal je niet meteen zeggen of iets uit de 16de eeuw komt of van Monteverdi is. Maar hij zal je wel kunnen zeggen wat hem raakt.”

‘Ik denk dat elke minister dit bad eens zou moeten meemaken, want dit brengt alles tot de essentie terug’

WIVINA DEMEESTER
GEWEZEN POLITICA

Raken? Misschien is dat wel een mooi einde.

Jens Van Durme, die met Reinbert de Leeuw terloops een opname van Liszt bespreekt, zegt: "Bijna zou je gelovig worden als je Reinbert en Vera hoorde spelen. (*lacht*) Bijna, hè."

De man van Wivina Demeester zei onderweg naar het hotel: "Het was een subliem mooie droefenis."

Sophie Cocquyt: "Toen ik Alain ging danken, zei hij: 'Kun je ervoor zorgen dat ik nog eens in België kan spelen?'"

En nu zegt Dick Gilhuis, stappend naar het avondmaal in de centrale straat van Asciano, nadat Alain Planès zijn laatste noot gespeeld heeft: "Mijn vader stierf 25 jaar geleden en 25 jaar heb ik er niet meer aan gedacht. Tot vanavond."

► Repetitie in zomers outfit: Collegium Vocale en pianist Reinbert de Leeuw.
© JULES AUGUST